

ต้นแบบการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่

HALAL TOURISM MANAGEMENT PROTOTYPE IN CHAING MAI

กิตฺติเชต ไกรวาส

KITTACHET KRIVART

อาภาภรณ์ สุขหอม

ARPAPORN SOOKHOM

ชาลิสา ศิริธรรมเกตุ

CHALISA SIRITHAMMAKET

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

GRADUATE SCHOOL OF PUBLIC ADMINISTRATION, BURAPHA UNIVERSITY

ชลบุรี

CHONBURI

รับบทความต้นฉบับ : 3 ธันวาคม 2561

ตอบรับการตีพิมพ์บทความ : 25 กุมภาพันธ์

2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของต้นแบบ และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มาจากเกณฑ์การคัดเลือก ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 6 กลุ่ม รวม 27 คน ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว 5 คน กลุ่มผู้ประกอบการสถานที่พักแรม 5 คน กลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหาร 5 คน กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจขนส่ง 5 คน กลุ่มตัวแทนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว 5 คน และกลุ่มนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านมุสลิมศึกษา/การท่องเที่ยววิถีฮาลาล จำนวน 2 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญแล้วเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการด้านสถานที่พักแรม มีการแบ่งชั้นห้องพัก พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างชาย-หญิง ที่เดินทางมาพักคนเดียวอย่างชัดเจน มีสัญลักษณ์บอกทิศในการทำละหมาดและทิศในการประกอบศาสนกิจ มีสถานที่ในการทำละหมาด ไม่มีสถานเริงรมย์ สถานที่เล่นการพนัน และการตกแต่งด้วยปติมากรรมคล้ายหรือเหมือนมนุษย์ ด้านอาหาร มีการแยกครัว วัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบ กระบวนการผลิต และกรรมวิธีการทำอาหาร ที่ให้บริการเฉพาะอาหารและเครื่องดื่มฮาลาลถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ด้านการขนส่งมีการจัดเครื่องบินและรถยนต์โดยสารให้เป็นไปตามมาตรฐานฮาลาล และด้านแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดแยกประเภทการให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและในทุกแหล่งท่องเที่ยวจะมีเครื่องหมายฮาลาล สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ จำนวนร้านอาหารฮาลาลตามแหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอ การขาดแคลนบุคลากรประกอบอาหารฮาลาลและบุคลากรให้บริการยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอ และยังไม่มีให้บริการสายการบินเฉพาะแบบฮาลาล

คำสำคัญ : ต้นแบบ, การจัดการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยววิถีฮาลาล

ABSTRACT

The research purpose was to study the tourism management for the Halal food phototype and the problems and obstacles in Halal tourism management in Chiang Mai province. This study is a qualitative research, using purposive sampling of 6 specific groups, including 27 participants (5 tour operators, 5 entrepreneurs, 5 restaurant owners, 5 entrepreneurs in public and private sectors, 5 tourist specialists from government and private sectors, and 2 specialists in Muslim studies / Halal tourism). In-depth interviews used as a tool for data collection. Also, data analysis was analyzed by using a classification method.

The results revealed that the accommodation management was clearly classified by the space for activities between male and female, also types of the room, especially the single traveller. There is a symbol indicating the direction of the Muslim prayer room and decorating and cooking Halal food following to the Islamic principles and commandments, which a separate kitchen, equipment, raw materials, production processes, also cooking methods that serve only Halal food and beverages. Furthermore, the transportation should be organized in accordance with Halal standards, so the tourist attractions can be clearly classified the tourist services, which every tourist destination should have be a Halal sign. On the other hand, the important problems and obstacles was 1) the limited number of Halal restaurants that based on tourist attractions, 2) the shortage of Halal food personnel and service personnel who have sufficient knowledge and understanding of Halal standards, and there is no Halal specific airline service

Keywords : Phototype, Tourism management, Halal standard

บทนำ

การท่องเที่ยวฮาลาล (Halal tourism) ในกลุ่มชาวมุสลิม เป็นหนึ่งในประเภทการท่องเที่ยวที่มีการเติบโตอย่างมาก และได้รับความสนใจจากหลาย ๆ ประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของโลก ในการที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศของตน โดยจากการสำรวจของสำนักวิจัยของสหรัฐอเมริกา ระบุว่า ปัจจุบันประชากรมุสลิมในโลกมีจำนวนมากถึงกว่า 1,600 ล้านคน หรือคิดเป็น 1 ใน 4 ของจำนวนประชากรโลกทั้งหมด และคาดว่าในปี พ.ศ. 2573 ประชากรมุสลิมจะเพิ่มขึ้นเป็น 1 ใน 3 ของประชากรโลก (Pew Research Center, 2011, online) ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2559 มีนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมทั่วโลกเดินทางมาท่องเที่ยว จำนวน 121 ล้านคน มีการใช้จ่ายเงินสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวสูงถึง 55 พันล้านเหรียญสหรัฐ และคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2563 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมจะเพิ่มขึ้นเป็น 156 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 10 ของจำนวนนักท่องเที่ยว สำหรับประเทศมุสลิมที่มีการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ประเทศซาอุดีอาระเบีย รองลงมาคือ อิหร่าน, สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์, อินโดนีเซีย และคูเวต ตามลำดับ (Department of International Trade Promotion, 2017, p. 2)

การท่องเที่ยววิถีฮาลาลเป็นการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม โดยชาวมุสลิมจะให้ความสำคัญกับ “ฮาลาล” ซึ่งเป็นคำในภาษาอาหรับ แปลว่า อนุมัติ อนุญาต ที่ไม่ขัดต่อบัญญัติศาสนาอิสลาม ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวที่จะรองรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มมุสลิม จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการตามหลักการปฏิบัติหรือรากฐานของศาสนาอิสลาม ทั้งในส่วนของการพัก อาหาร การขนส่ง แหล่งท่องเที่ยว และในส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประเทศที่มีการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมและเอื้อต่อนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมมากที่สุดจากการจัดอันดับของบริษัทเครสเซนด เรทติ้ง (Crescent rating) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวแบบฮาลาลและบัตรเครดิตมาสเตอร์การ์ด (Master card) (Institute of Asian Studies Chulalongkorn University, 2015, online) คือ ประเทศมาเลเซีย รองลงมาคือ ตุรกี และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ตามลำดับ ส่วนเฉพาะในกลุ่มประเทศนอกองค์กรความร่วมมืออิสลามได้ดีที่สุดคือ ประเทศสิงคโปร์ รองลงมาคือ ประเทศไทย และประเทศอังกฤษ ตามลำดับ โดยในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวจากตะวันออกกลางเดินทางมาท่องเที่ยวมากถึง 690,000 คน (Tourism Authority of Thailand, 2017, unpagged) โดยสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมคือแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต เชียงใหม่ และกรุงเทพมหานคร

สำหรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ใน 3 กลุ่มหลัก ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิม นักท่องเที่ยวชาวมุสลิมอาเซียน และนักท่องเที่ยวมุสลิมตะวันออกกลาง โดยเหตุผลสำคัญของทั้งมุสลิมชาวไทยและชาวต่างชาติในการเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากสภาพอากาศที่เย็นสบาย ชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ และแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชาวมุสลิมนิยมทำในช่วยเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ การช้อปปิ้ง การทำกิจกรรมทางศาสนา และการทำสปา/นวดเท้า (Nilawan & Others, 2016, p. 44) อย่างไรก็ตามจังหวัดอื่น ๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของประเทศ รวมถึงจังหวัดในกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาและภาคเหนือตอนบนตามกลุ่มที่มีศักยภาพ 8 กลุ่มของประเทศไทย ควรมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยววิถีฮาลาลจากจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มความหลากหลายในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวแล้วยังเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาลที่จะผลักดันให้ประเทศไทยก้าวขึ้นเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว “ฮาลาล” ในภูมิภาคอาเซียน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาตามที่ได้นำเสนอมาทั้งหมดข้างต้น ทำให้เกิดประเด็นที่น่าสนใจว่าจังหวัดเชียงใหม่มีการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลอย่างไร จึงทำให้สามารถอำนวยความสะดวกและดำเนินการตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม จนเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวมุสลิมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาล จังหวัดเชียงใหม่ จะสามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปปรับใช้ในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของต้นแบบในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์การวิจัย

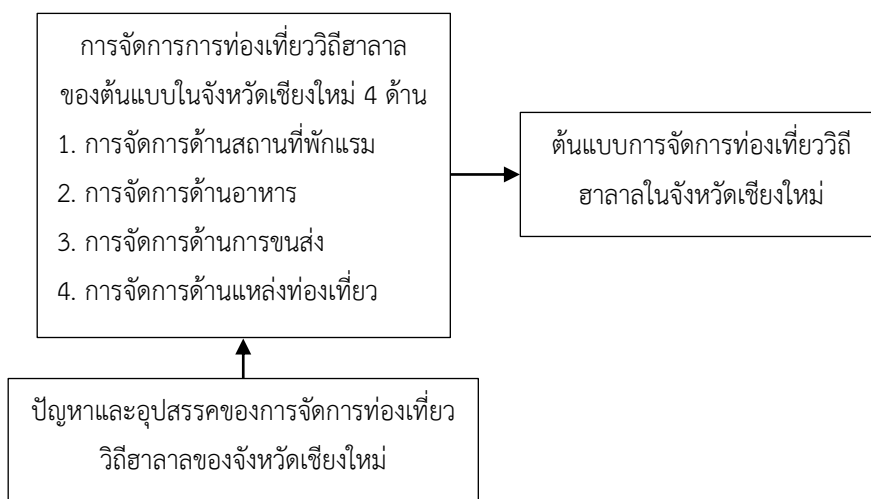
1. ได้ข้อมูลการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของต้นแบบในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับใช้ในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดอื่น ๆ ได้

2. ได้ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีฮาลาล ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่น ๆ ได้

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมเฉพาะการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของต้นแบบในจังหวัดเชียงใหม่ ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านสถานที่พักแรม 2) ด้านอาหาร 3) ด้านการขนส่ง และ 4) ด้านแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีขอบเขตของประชากรวิจัยครอบคลุมกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว กลุ่มผู้ประกอบการสถานที่พักแรม กลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหาร กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจขนส่ง กลุ่มผู้แทนหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว และกลุ่มนักวิชาการที่เกี่ยวข้องทางด้านมุสลิมศึกษา/การท่องเที่ยววิถีฮาลาล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร คือ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการสถานที่พักแรม ผู้ประกอบการร้านอาหาร ผู้ประกอบการธุรกิจขนส่ง หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องทางด้านมุสลิมศึกษา/การท่องเที่ยววิถีฮาลาล

2. กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์คัดเลือก ประกอบด้วย 1) เป็นผู้ประกอบอาชีพ/ปฏิบัติหน้าที่มีความรู้ความชำนาญในด้านการท่องเที่ยววิถีฮาลาลไม่น้อยกว่า 3 ปี และ 2) เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด จำแนกเป็น 6 กลุ่มรวม 27 คน ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ประกอบการสถานที่พักแรม จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหาร จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจขนส่ง จำนวน 5 คน กลุ่มตัวแทนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 5 คน และกลุ่มนักวิชาการที่เกี่ยวข้องทางด้านมุสลิมศึกษา/การท่องเที่ยววิถีฮาลาล จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) โดยมีแนวคำถาม แบบไม่มีโครงสร้าง กำหนดประเด็นสำคัญโดยมีคำถามเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาล ของต้นแบบในจังหวัดเชียงใหม่ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่พักแรม ด้านอาหาร ด้านการขนส่ง และด้านแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และได้ดำเนินการ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเรียบร้อยแล้ว

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำแนกตามกลุ่มได้ครบ ตามจำนวนทั้งหมด 6 กลุ่ม รวม 27 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์การวิเคราะห์การจัดการ การท่องเที่ยววิถีฮาลาลของต้นแบบในจังหวัดเชียงใหม่ และการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการ การท่องเที่ยววิถีฮาลาลของจังหวัดเชียงใหม่ โดยการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์การจำแนกประเภทข้อมูล (Typological analysis)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของต้นแบบในจังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดการการท่องเที่ยว วิถีฮาลาลในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านสถานที่พักแรม มีการจัดการการท่องเที่ยววิถีฮาลาล ดังนี้
 - 1.1 มีการออกแบบห้องพัก เช่น การวางเตียงนอน และห้องสุขา ไม่ให้หันไปทางทิศมักกะ (นครมักกะ)
 - 1.2 มีการแบ่งแยกชั้นห้องพักระหว่างชาย-หญิง ที่เดินทางมาพักคนเดียว
 - 1.3 มีการออกแบบห้องประชุมสัมมนาและห้องจัดเลี้ยง แยกระหว่างชาย-หญิง ที่มีใช้เป็นสามี ภรรยากันมิให้อยู่ร่วมกัน
 - 1.4 มีสัญลักษณ์บอกทิศละหมาด และทิศในการปฏิบัติศาสนกิจของศาสนาอิสลามที่นอกจากการละหมาด เช่น การดู อา รวมถึงการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่น การนอน การเข้าห้องสุขา ซึ่งชาวมุสลิมจะต้องหันหน้าไปทาง ทิศกิบลัต ซึ่งเป็นที่ตั้งของมัสยิดอัลหะรอม
 - 1.5 ไม่มีสถานเริงรมย์ในโรงแรมที่พัก
 - 1.6 ไม่มีสถานที่การพนันในโรงแรมที่พัก
 - 1.7 ไม่มีการออกแบบประติมากรรมในการตกแต่งภายในโรงแรมที่มีลักษณะคล้ายหรือเหมือนมนุษย์
 - 1.8 มีการแยกสิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงแรมระหว่างชาย-หญิง เช่น สระว่ายน้ำ สปา ฟิตเนส
 - 1.9 ในช่วงเดือนรอมฎอน มีบริการอาหารก่อนพระอาทิตย์ขึ้น และหลังพระอาทิตย์ตก
2. ด้านอาหาร มีการจัดการการท่องเที่ยววิถีฮาลาล ดังนี้
 - 2.1 ไม่บริการสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ เนื่องจากศาสนาอิสลามห้ามมิให้มุสลิมดื่มเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์และเครื่องดื่ม ทุกชนิดที่มีแอลกอฮอล์
 - 2.2 บริการเฉพาะอาหารและเครื่องดื่มฮาลาล ที่มีกระบวนการผลิตถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ปราศจากสิ่งปนเปื้อน
 - 2.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตอาหารฮาลาลต้องไม่ปนเปื้อนกับสิ่งที่ไม่ใช่ฮาลาล
 - 2.4 สถานที่ปรุงอาหารต้องจัดแยกเป็นสัดส่วนเฉพาะฮาลาล หรือหากเป็นสถานที่ที่เคยใช้ปรุงอาหาร หัวไปมาก่อนต้องมีการล้างเครื่องครว้นด้วยน้ำดิน (เป็นการชำระล้างสิ่งสกปรกทางศาสนาอิสลาม เรียกว่า นูญัส)

2.5 ไม่มีการนำสิ่งที่ไม่ใช่อาหารฮาลาลเข้าไปในครัวฮาลาลอย่างเด็ดขาด

2.6 ไม่มีการนำสัตว์ทุกชนิดเข้ามาภายในบริเวณสถานที่รับประทานอาหาร

2.7 วัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหารฮาลาลคัดเลือกมาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ว่ามีกรรมวิธีเป็นไปตามหลักฮาลาล เช่น เนื้อสัตว์ กรรมวิธีการเชือดต้องเป็นไปตามหลักฮาลาล และต้องเป็นเนื้อสัตว์ที่ศาสนาอิสลามอนุมัติเท่านั้น

2.8 เนื้อวัว เนื้อแกะ และสัตว์ปีก ที่นำมาปรุงอาหารได้รับการอนุมัติและขอใบรับรองจากหน่วยงาน JAKIM

2.9 พนักงานที่ให้บริการในร้านอาหารต้องเป็นชาวมุสลิม หรือเข้าใจในข้อปฏิบัติของมุสลิมเป็นอย่างดี

3. ด้านการขนส่ง มีการจัดการการท้องเที่ยววิถีฮาลาล ดังนี้

3.1 จัดตารางเวลาการเดินทางที่แน่นอนทั้งสายการบิน และการเดินทางข้ามจังหวัดที่ใช้ระยะเวลานาน

3.2 การให้บริการรถยนต์โดยสารเดินทางต้องเป็นการให้บริการเฉพาะแบบฮาลาลเท่านั้น

3.3 จัดให้มีสถานที่บนเครื่องบินหรือรถในการอำนวยความสะดวกในการละหมาด

3.4 มีการแจ้งเวลาละหมาดระหว่างการบิน แม้เวลาแตกต่างกันแต่มีการคำนวณเวลาละหมาดให้

3.5 จัดให้มีคัมภีร์อัล-กุรอานในระหว่างเดินทาง

3.6 จัดให้มีสื่อบันเทิงแบบฮาลาลในระหว่างการเดินทาง

4. ด้านแหล่งท้องเที่ยว มีการจัดการการท้องเที่ยววิถีฮาลาล ดังนี้

4.1 มีการจัดแยกประเภทการให้บริการนักท่องเที่ยวมุสลิมไว้อย่างชัดเจน

4.2 ทุกสถานที่ท้องเที่ยวจะมีเครื่องหมายฮาลาล เพื่อแสดงให้นักท้องเที่ยวได้เห็น และเกิดความมั่นใจ

ในมาตรฐานของบริการ

4.3 แหล่งท้องเที่ยวที่จะรองรับนักท่องเที่ยวมุสลิมจะไม่มีหรือไม่มีอยู่ใกล้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาอื่น

4.4 ภายในแหล่งท้องเที่ยวมีสิ่งบริการที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยวเป็นการเฉพาะ

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท้องเที่ยววิถีฮาลาลของจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นอกจากต้นแบบการจัดการท้องเที่ยววิถีฮาลาลที่สามารถจัดการการท้องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการ และอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวชาวมุสลิมได้ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม และเป็นไปตามมาตรฐานฮาลาล ยังมีข้อค้นพบว่า การจัดการท้องเที่ยววิถีฮาลาลของจังหวัดเชียงใหม่ในส่วนที่นอกเหนือไปจากองค์กร หรือพื้นที่ต้นแบบยังมีปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท้องเที่ยววิถีฮาลาลที่จะต้องเร่งแก้ไขปรับปรุง ดังนี้

1. ด้านสถานที่พักแรม พบว่า โรงแรมส่วนใหญ่ไม่มีครัวฮาลาล และบุคลากรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และขนบธรรมเนียมประเพณีของมุสลิม

2. ด้านอาหาร พบว่า

2.1 ร้านอาหารฮาลาลขนาดใหญ่มีจำนวนน้อย

2.2 ขาดแคลนบุคลากรในการทำอาหารฮาลาล คือ พ่อครัวและผู้ช่วยพ่อครัวที่เป็นชาวมุสลิม ทำให้การพัฒนาครัวฮาลาลในโรงแรมมีข้อจำกัด

2.3 การทำครัวฮาลาลมีต้นทุนสูง ทั้งในส่วนของพื้นที่ให้บริการ อุปกรณ์ครัว และอุปกรณ์การทานอาหาร

2.4 บุคลากรส่วนใหญ่ของโรงแรมยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและขนบธรรมเนียมของชาวมุสลิม

2.5 ร้านอาหารมุสลิมในตัวเมืองมีขนาดเล็ก ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้

2.6 ร้านอาหารมุสลิมโดยทั่วไปไม่มีตรารับรองฮาลาล เนื่องจากร้านคำนึงการให้บริการคนในพื้นที่เป็นหลัก

2.7 ร้านอาหารบางร้านเขียนว่าฮาลาล หรือเขียนเป็นภาษาอาราบิก ในการโฆษณาเชิญชวน แต่ไม่มีตรารับรองฮาลาล

2.8 ร้านอาหารบางร้านนำสัญลักษณ์ฮาลาลของต่างประเทศ มาดัดแปลง ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจผิดว่าได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาล

2.9 ร้านอาหารส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชาวมุสลิม จึงไม่ทราบวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวมุสลิม

3. ด้านการขนส่ง พบว่า ไม่มีการให้บริการสายการบินเฉพาะแบบฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ ยกเว้นเครื่องบินเช่าเหมาลำ และไม่สามารถเดินทางไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้วยระบบขนส่งสาธารณะได้

4. ด้านแหล่งท่องเที่ยว พบว่า

4.1 ไม่มีสถานที่ทำน้ำละหมาด ส่วนใหญ่มีเฉพาะห้องละหมาดเพียงอย่างเดียว

4.2 ห้องน้ำมีความพร้อมเฉพาะสถานที่ที่เป็นที่นิยมเท่านั้น

4.3 ป้ายบอกทางไม่ชัดเจนและส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย มีบางส่วนที่เป็นภาษาไทย-อังกฤษ-จีน แต่ไม่มีภาษาอาราบิก

4.4 ไม่มีป้ายบอกทางไปสถานที่ละหมาด หรือทางไปมัสยิดในพื้นที่

4.5 ไม่มีการจำกัดนักท่องเที่ยวในการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวแออัด และการให้บริการไม่ทั่วถึง

อภิปรายผล

ต้นแบบการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอการอภิปรายผลเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านสถานที่พักแรม มีการแบ่งแยกชั้นห้องพัก พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานที่พักแรม เช่น พื้นที่จัดเลี้ยง สระว่ายน้ำ ฟิตเนส สระว่ายน้ำ-หญิง ที่เดินทางมาพักผ่อนได้อย่างชัดเจน มีสัญลักษณ์บอกทิศในการทำละหมาดและทิศในการประกอบศาสนกิจ จัดให้มีสถานที่ในการทำละหมาด ไม่มีสถานเริงรมย์และสถานที่เล่นการพนันภายในที่พักแรม และไม่มีการตกแต่งด้วยปติมากรรมคล้ายหรือเหมือนมนุษย์ภายในโรงแรมที่พัก อาจเนื่องมาจากมีการจัดการต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ที่ดี จึงทำให้การจัดการด้านสถานที่พักแรมได้มาตรฐานตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับ Kraiprasak (2018, pp. 20-22) กล่าวว่า ศาสนาอิสลามจะไม่เคารพบูชารูปปั้น ภาพถ่าย เครื่องรางของขลังที่ทำให้เกิดความอบอุ่นทางด้านจิตใจ และเขาได้กล่าวเพิ่มเติมว่า สถานที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม และนักท่องเที่ยวทั่วไปในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันมากนัก แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือหลักปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ซึ่งผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามทุกคนถือปฏิบัติและเป็นกิจวัตรประจำวัน ได้แก่ การทำละหมาด สถานที่พักแรมที่สามารถอำนวยความสะดวกในการแบ่งสัดส่วนห้องรับรองช่วยให้ชาวมุสลิมได้ปฏิบัติศาสนกิจ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวมุสลิม จะต้องคำนึงถึงเรื่องของเวลาที่เหมาะสมเพราะในทุกวันการปฏิบัติศาสนกิจหรือการละหมาดซึ่งภายใน 1 วัน จะมี 5 เวลา ดังนี้ 1) เช้ามืด ตั้งแต่ปรากฏแสงอาทิตย์จนกระทั่งดวงอาทิตย์ตก 2) เที่ยงวันจนถึงบ่ายคล้อย 3) เย็น ตั้งแต่บ่ายคล้อยจนถึงดวงอาทิตย์ตก 4) พลบค่ำ หลังดวงอาทิตย์ตกจนสิ้นแสงอาทิตย์ และ 5) กลางคืน หลังสิ้นแสงอาทิตย์จนกระทั่งปรากฏแสงวันใหม่

2. ด้านอาหาร จะให้บริการเฉพาะอาหารและเครื่องดื่มฮาลาลที่ผ่านกระบวนการผลิตถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม มีการแยกครัว วัสดุอุปกรณ์และวัตถุดิบสำหรับอาหารฮาลาลออกจากครัวทั่วไป รวมทั้งวิธีการจัดหาวัตถุดิบและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปรุงอาหาร กรรมวิธีการปรุงอาหารจะต้องเป็นไปตามหลักฮาลาล นอกจากนี้ภายในร้านอาหารยังไม่มีจำหน่ายเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ และพนักงานที่ให้บริการภายในร้านเป็นชาวมุสลิม หรือเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในข้อปฏิบัติของชาวมุสลิมเป็นอย่างดี ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามมีความเคร่งครัดในด้านอาหารการกิน ทั้งในส่วนของสถานที่ประกอบอาหาร วัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบ กรรมวิธีการประกอบอาหาร ผู้ปรุงอาหาร และพนักงานบริการ จะต้องเป็นไปตามหลักคำสอนหรือบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ดังนั้น จึงทำให้ต้นแบบร้านอาหารฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมเดินทางไปท่องเที่ยวจำนวนมาก จะมีการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในด้านอาหารได้อย่างมีมาตรฐานฮาลาลเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นไปตามนโยบายและสามารถรองรับยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพธุรกิจสินค้าและบริการฮาลาล (พ.ศ. 2559-2563) “มาตรฐานสินค้าเกษตร : อาหารฮาลาล (มกษ. 8400-2550” ภายใต้พระราชบัญญัติสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ให้มีเอกภาพและเป็นที่ยอมรับจากกลุ่มประเทศผู้บริโภคอาหารฮาลาล รวมทั้งให้มีการขับเคลื่อนการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมฮาลาลด้านปศุสัตว์ เพื่อให้มีการพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ ร้านจำหน่ายเนื้อสัตว์ที่ไม่ได้มาตรฐานอาหารฮาลาล มีระบบการผลิตเนื้อสัตว์ที่มีความปลอดภัยได้มาตรฐานและสามารถตรวจสอบย้อนกลับเนื้อสัตว์ที่วางจำหน่าย ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับองค์กรศาสนาที่ให้การรับรอง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคเนื้อสัตว์ที่เป็นชาวมุสลิมและคุ้มครองผู้บริโภคให้มีความปลอดภัยด้านอาหาร สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพธุรกิจสินค้าและบริการฮาลาลของประเทศ (Department of Industrial Promotion, n.d., p. 5)

3. ด้านการขนส่ง มีการจัดเครื่องบินและรถยนต์โดยสารให้เป็นไปตามมาตรฐานฮาลาล โดยมีการอำนวยความสะดวกและการแจ้งเวลาการทำละหมาด รวมทั้งบริการอื่น ๆ ที่ไม่ขัดต่อหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม อาจกล่าวได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวในทุกพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก มีการกำหนดมาตรฐานการจัดการด้านการขนส่งที่เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม ดังคำกล่าวของ Sripimolsompong (2007, p. 19-21) ที่ว่า หากมีการจัดการวางแผนการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มได้นั้น ก็จะทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวมีการขยายตัวมากขึ้นในลักษณะทวีคูณ (Multiplier effect) อันก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ

4. ด้านแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดแยกประเภทการให้บริการนักท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจนและในทุกแหล่งท่องเที่ยวจะมีเครื่องหมายฮาลาลเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจ อาจเนื่องมาจากในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมนั้น นักท่องเที่ยวจะเลือกสถานที่ที่ตอบรับกับความต้องการทางศาสนาไปพร้อมกับความต้องการท่องเที่ยวพักผ่อน และมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับมาตรฐานไม่ขัดหลักคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน จึงเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม ซึ่ง Collier and Harraway (1997, p. 18) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และ 3) การเข้าถึง (Accessibility) ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของจังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับสถานที่พักผ่อนส่วนใหญ่ไม่มีครัวฮาลาล และบุคลากรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และขนบธรรมเนียมประเพณีของมุสลิม ร้านอาหารขนาดใหญ่มีจำนวนน้อยอันเนื่องมาจากค่าใช้จ่ายและต้นทุนที่สูง การขาดแคลนพ่อครัว

และผู้ช่วยพ่อครัวที่เป็นชาวมุสลิม สำหรับร้านอาหารมุสลิมในตัวเมืองขนาดเล็กไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ รวมไปถึงการเขียนคำว่าฮาลาลในการโฆษณาเชิญชวนแต่ไม่มีตรารับรองฮาลาล ซึ่งร้านอาหารส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชาวมุสลิมจึงไม่ทราบวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม ทางด้านการขนส่งนั้น ยังไม่มีการให้บริการสายการบินเฉพาะแบบฮาลาล ยกเว้นเครื่องบินเช่าเหมาลำและไม่สามารถเดินทางไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยระบบขนส่งสาธารณะได้ และแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่มีสถานที่ทำน้ำละหมาด ห้องน้ำมีความพร้อมเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมเท่านั้น ป้ายบอกทางส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย-อังกฤษ-จีน รวมไปถึงไม่มีป้ายบอกทางไปสถานที่ละหมาดหรือทางไปมัสยิดในพื้นที่ และการให้บริการยังไม่ทั่วถึง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ประทับใจและตัดสินใจเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้เกิดการตัดสินใจซื้อบริการของนักท่องเที่ยวได้ ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องหันมาให้ความสนใจและตระหนักการนำบทบัญญัติศาสนาอิสลาม มาปรับใช้เป็นมาตรฐานตามแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มร้านอาหารฮาลาลตามแหล่งท่องเที่ยว การร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายโรงแรมภายในประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากรในการบริหารจัดการได้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังที่ Thongpak and Others (2003, p. 4) ที่กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและตัดสินใจในการเลือกซื้อบริการคือ 1) สถานที่ท่องเที่ยวกิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีที่สามารถดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือน 2) การคมนาคมทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศจะต้องสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย 3) พิธีการเข้าเมือง และบริการข่าวสาร มีความสะดวกและรวดเร็ว 4) ที่พัก มีโรงแรมระดับต่าง ๆ ให้เลือก มีอัตราค่าที่พักที่เหมาะสมกับคุณภาพ สะอาด และมีบริการตามมาตรฐานสากล 5) ร้านอาหารจะต้องถูกสุขลักษณะมีบริการที่สุภาพ และมีกำหนดราคาอาหารที่แน่นอน 6) บริษัทนำเที่ยวมีบริการจัดนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีอัธยาศัยไมตรี และมีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว 7) สินค้าของที่ระลึก จะต้องมีการควบคุมคุณภาพ กำหนดราคา รวมทั้งการส่งเสริมการใช้วัสดุพื้นบ้าน การออกแบบสินค้าให้มีเอกลักษณ์ รวมทั้งการบรรจุหีบห่อที่สวยงาม 8) ความปลอดภัยจะต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ และทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว 9) การเผยแพร่โฆษณาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกรรมวิธีที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งจากต่างประเทศ และภายในประเทศ

ข้อเสนอแนะ

การจัดการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม ควรคำนึงถึงและให้ความสนใจนำบทบัญญัติศาสนาอิสลาม เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลอย่างถูกต้อง ครบถ้วนทุกประการ เนื่องจากหลักคำสอนหลักปฏิบัติและข้อห้ามของศาสนาอิสลามที่มีความเคร่งครัด จะส่งผลให้การพัฒนาประเทศด้านการท่องเที่ยวในการรองรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- Collier, A., & Harraway, S. (1997). *The New Zealand Tourism Industry*. Auckland : Longman.
- Department of Industrial Promotion. (n.d.). *Strategy for Promotion and Development of Halal Business Products and Services (2016-2020)*. Retrieved February 8, 2018, from <https://www.dip.go.th/Portals/0/2558/Busarin/ Khawfak/Halal%20Strategy.pdf> (In Thai)

- Department of International Trade Promotion. (2017). *Muslim tourism market*. Nontahburi : Department of International Trade Promotion. (In Thai)
- Institute of Asian Studies Chulalongkorn University. (2015). *Promotion of halal tourism, new selling points of Singapore*. Retrieved Febuary 8, 2018, from <http://www.thaiworld.org> (In Thai)
- Kraiprasak, P. (2008). *Study of tourism situation for tourists from Middel East countries in Thailand*. Bangkok : Policy Development Center. (In Thai)
- Nilawan, D., & Others. (2016) *The plan to increase the potential of halal tourism in Chiang Mai*. Cguabg Mai : Chiang Mai Rajabhat University. (In thai)
- Pew Research Center. (2011). *The Future of the Global Muslim Population: Projections for 2010-2030*. Retrieved March 18, 2011, from http://www.euro-muslims.eu/future_global.pdf.++
- Sripimolsompong, C. (2007). *Tourism marketing planning and development* (6th ed.). Bangkok : Kasetsart University. (In Thai)
- Thongpak, P., & Others. (2003). *Characteristics of spending to buy products and the demand for services of foreign tourists for tourism in Thailand*. Bangkok : Ramkhamhaeng Univesity. (In Thai)
- Tourism Authority of Thailand. (2017). Summary of tourist situations. In *the travel brochure*. Bangkok : Tourism Authority of Thailand. (In Thai)

ผู้เขียนบทความ

ดร.กฤษเชต ไกรवास

อาจารย์ประจำวิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข
อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20130
E-mail: dr.phukit@hotmail.com

นางสาวอาภาภรณ์ สุขหอม

มูลนิธิการพัฒนาเมืองและชนบทไทย
เลขที่ 236 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข
อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20130
E-mail: aiam24@hotmail.com

นางสาวชาลิสา ศิริธรรมเกตุ

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
เลขที่ 69 หมู่ที่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอเมือง
จังหวัดกำแพงเพชร 62000
E-mail: charisa001@hotmail.com